

Sygn. akt II CSK 295/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSA Jacek Grela

w sprawie z powództwa Zakładu Oczyszczania i Gospodarki Odpadami
"M." Spółki Akcyjnej z siedzibą w O.
przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej
z siedzibą w W.
o zapłatę 54.000,00 zł,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 6 lutego 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 11 października 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punktach 2) i 3) (drugim i trzecim)
i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Ł. do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji oddalił, w połączonych do wspólnego rozpoznania sprawach, m.in. powództwo o zapłatę kwoty 54.000 zł, uznając, że powód nie przystąpił do odbudowy mienia w terminie wyznaczonym w postanowieniach o.w.u. pozwanego ubezpieczyciela, co zwalniało tego pozwanego z obowiązku wypłaty odszkodowania z umowy ubezpieczenia.

Apelację powoda oddalił Sąd Okręgowy zasądając od powoda na rzecz pozwanego koszty postępowania apelacyjnego. Sąd odwoławczy zaaprobował zarówno ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji, jak również zastosowanie właściwych przepisów prawa materialnego. W ocenie Sądu odwoławczego przesłanką wypłacenia odszkodowania według wartości odtworzeniowej było - wynikające z § 14 ust. 8 u.w.u. - przystąpienie przez ubezpieczonego do dokonania zakupu, naprawy lub ponownego wytworzenia mienia, które uległo spaleni lub innemu uszkodzeniu. Samo złożenie przez powoda oświadczenia z dnia 24 stycznia 2012 r. nie stanowiło dowodu uprawniającego do uzyskania odszkodowania wg wartości odtworzeniowej, ponieważ nie jest ono dowodem zakupu, fakturą lub rachunkiem, które były wymagane przez ubezpieczyciela do wypłaty odszkodowania, stwierdził Sąd drugiej instancji.

Sąd ten zaaprobował ocenę Sądu pierwszej instancji, że oświadczenie powoda o tym, iż przystępuje do odbudowy zniszczonego mienia faktycznie nie spowodowało przystąpienia do jego odbudowy, ponieważ takiej formy aktywności powoda nie potwierdza ani jego oświadczenie z dnia 24 stycznia 2012 r., ani przedłożony rachunek kosztów w formie kalkulacji strat. Ten ostatni dokument również nie może stanowić podstawy do ustalenia i wypłaty odszkodowania w wartości odtworzeniowej maszyn, urządzeń i wyposażenia, uznał Sąd Okręgowy.

Strona powodowa zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w punkcie 2) oddalającym jej apelację oraz w punkcie 3) zasądającym koszty postępowania apelacyjnego, opierając skargę kasacyjną na zarzutach mieszczących się w ramach obu podstaw kasacyjnych.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego obejmują naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z § 14 pkt 8 i § 16 ust. 2 i 3 Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Mienia (dalej „o.w.u.”) pozwanego ubezpieczyciela. Skarżący uzasadnia je wadliwym przyjęciem przez Sąd odwoławczy, że powód nie przystąpił do odbudowy mienia w wyznaczonym terminie uzasadniającym wypłatę odszkodowania w sytuacji, w której powód przystąpił w wymaganym terminie do odbudowy mienia zgodnie ze złożonym oświadczeniem z dnia 24 stycznia 2012 r. oraz przedłożonym rachunkiem kosztów w formie kalkulacji strat, co w jego ocenie przesądza o udowodnieniu swego roszczenia.

Zarzut procesowy naruszenia art. 381 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. uzasadnia powód oddaleniem przez Sąd odwoławczy jego wniosku o przeprowadzenie dowodu z fotokopii dokumentu dołączonego do apelacji i w konsekwencji nieustaleniem okoliczności dotyczących warunków prowadzonej przez powoda działalności w postaci braku środków finansowych na odbudowanie mienia z własnych zasobów.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i o przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący wywodzi, że postanowienia o.w.u. należy wyklądać zgodnie z dyrektywami art. 65 § 2 k.c., a słowo „przystąpienie” nie oznacza pełnej realizacji wszelkich czynności, a jedynie ich zainicjowanie, do którego doszło. W ocenie skarżącego, dla ustalenia wysokości szkody uwzględnia się rachunek sporządzony przez Ubezpieczonego z uwzględnieniem możliwości wynikających z § 14 pkt 9 o.w.u., tj. m.in. przedłożenia kalkulacji strat.

Zarzut naruszenia przepisu prawa procesowego uzasadnił skarżący pominięciem przez Sąd dowodu z dokumentu potwierdzającego brak własnych środków powoda na odbudowę mienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec trafności zarzutów zgłoszonych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej.

Nie okazał się natomiast trafny zarzut naruszenia art. 381 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez oddalenie wniosku dowodowego powoda o przeprowadzenie dowodu z fotokopii dokumentu, wskazującego na brak po jego stronie środków na odbudowanie mienia z własnych zasobów. Zarzut naruszenia przepisu prawa procesowego wówczas przesądza o wystąpieniu drugiej podstawy kasacyjnej, jeżeli zarazem uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Strona skarżąca nie wykazała istnienia takiego wpływu i zarzuczonego naruszenia, co przesądza o tym, że zarzut ten nie zasługiwał na uwzględnienie w postępowaniu kasacyjnym. Zważyć bowiem należy, że obowiązkiem ubezpieczyciela wynikającym z art. 805 § 1 k.c. jest spełnienie określonego świadczenia w razie zajścia przewidzianego umową wypadku, co nie jest tożsame wyłącznie z jego obowiązkiem zrekompensowania jedynie wydatków wcześniej poniesionych przez ubezpieczonego z własnych środków na usunięcie skutków wypadku.

Skarga kasacyjna zasługiwała natomiast na uwzględnienie wobec zasadności zarzutów naruszenia art. 65 § 2 k.c. przy dokonywaniu wykładni postanowień wzorca umowy strony pozwanej, kształtujących treść stosunku zobowiązaniowego powstałego w następstwie zawartej między stronami umowy ubezpieczenia oraz związania stron postanowieniami doręczonych powodowi przez zawarciem umowy Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Mienia (o.w.u.).

Wymogi transparentności wzorców umownych oraz konsekwencje zawartych w nich postanowień niejednoznacznych określił ustawodawca w art. 385 § 2 k.c.

Wykładnia postanowień wzorca umowy stworzonego m.in. przez ubezpieczyciela musi uwzględniać określony cel umowy ubezpieczenia (art. 65 § 2 k.c.), którym jest ochrona ubezpieczonego realizowana poprzez uwzględnienie jako zasady odpowiedzialności ubezpieczyciela, przy jednoczesnym ograniczonym rozumieniu przesłanek wyłączających tę odpowiedzialność. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza przy interpretacji postanowień nieostrych czy wprowadzających kryteria ocenne. Cel umowy jako kryterium wykładni także postanowień wzorca umowy nakazuje położenie nacisku na ochronny charakter

stosunku prawnego ubezpieczenia. Wykładnia postanowień wzorca umowy stworzonego przez ubezpieczyciela nie może prowadzić do zaostrenia wymagań stawianych ubezpieczającemu i ograniczania obowiązków ubezpieczyciela. Taki kierunek wykładni przesądzałby o naruszeniu art. 65 § 2 k.c. w powiązaniu z celem i istotą umowy ubezpieczenia wynikającymi z art. 805 § 1 k.c. (por. wyrok SN z dnia 10 stycznia 2014 r., I CSK 155/13, niepubl.).

Rację ma więc skarżący, że postanowienia ogólnych warunków umów ubezpieczenia podlegają wykładni według reguł określonych w art. 65 § 2 k.c., gdy ich postanowienia nie są precyzyjne i stwarzają wątpliwości co do ich istotnej treści, a wykładnia taka nie może pomijać celu, w jakim umowa została zawarta, a także natury i funkcji zobowiązania (wyrok SN z dnia 13 maja 2001 r., sygn. akt V CSK 481/03, niepubl.). Umowa ubezpieczenia pełni przecież funkcję ochronną i z tej przyczyny miarodajny dla wykładni jej postanowień jest punkt widzenia tego, kto jest chroniony, a wątpliwości interpretacyjne nie mogą obciążać ubezpieczonego (por. wyrok SN z dnia 28 maja 1997 r., sygn. akt III CKN 76/97, niepubl.; wyrok SN z dnia 28 maja 1997 r., sygn. akt III CKN 76/97, niepubl.; wyrok SN z dnia 2 września 1998 r., sygn. akt III CKN 605/97, niepubl.; wyrok SN z dnia 19 lutego 2004 r., sygn. akt IV CK 69/03, niepubl.; wyrok SN z dnia 8 grudnia 2005 r., sygn. akt II CK 305/05, niepubl.; wyrok SN z dnia 14 lipca 2006 r., sygn. akt II CSK 60/06).

Tymczasem Sąd drugiej instancji w istocie wyłożył, powołane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz wskazane w skardze kasacyjnej, postanowienia wzorca umowy (o.w.u.) tak, jakby to był tekst prawny i jakby interpretował w istocie przepisy prawne, a nie postanowienia wzorca umowy składające się na treść węzła obligacyjnego łączącego strony.

W ocenie tego Sądu, użyte w § 14 ust. 8 o.w.u. sformułowanie „przystąpienia” do zakupu, naprawy lub ponownego wytworzenia mienia należy utożsamiać z dokonaniem zakupu, naprawy lub ponownym wytworzeniem mienia, której to wykładni nie sposób zaakceptować posługując się choćby wyłącznie znaczeniem językowym tego pojęcia. Przystąpienie do realizacji określonego celu jest bowiem etapem wstępnym, początkowym, do jego sfinalizowania i nie może być

utożsamiane i traktowane równoznacznie z osiągnięciem tego celu, którym jest dokonanie czegoś.

Postanowienia o.w.u. strony pozwanej nie precyzują bliżej ani nie czynią ograniczeń w czym przejawiać się ma to „przystąpienie” m.in. do zakupu, naprawy lub ponownego wytworzenia mienia. W tej sytuacji co najmniej przedwczesna była ocena Sądu odwoławczego, że złożenie przez powoda oświadczenia z dnia 24 stycznia 2012 r., informującego o przystąpieniu do określonych w nim działań, nie spełnia wymogu określonego w § 14 ust. 8 o.w.u.

Niejednoznaczność postanowień wzorca umowy pozwanego ubezpieczyciela odzwierciedlają też zapisy § 14 ust. 1 lit. b) oraz § 14 ust. 9 o.w.u. W pierwszym z nich za podstawę określenia wysokości szkody wg wartości odtworzeniowej przyjęto wartość kosztów zakupu albo naprawy mienia wynikającą z faktury lub rachunku, a więc z dokumentu pochodzącego od sprzedawcy albo usługodawcy. Natomiast wg § 14 ust. 9 o.w.u. przy ustalaniu wysokości szkody uwzględnia się „rachunek szkody sporządzony przez Ubezpieczonego” oraz dopuszcza się możliwość ustalenia „wysokości szkody podanej przez Ubezpieczonego w rachunku szkody”. Ostatnio wymienione sformułowania zdają się wskazywać na to, że chodzi o sporządzoną przez Ubezpieczonego kalkulację wysokości szkody, określoną w o.w.u. mianem „rachunku szkody”.

Ponieważ postanowienia wzorca umowy powinny być z mocy art. 385 § 2 k.c. formułowane jednoznacznie i w sposób zrozumiały dla ich potencjalnych adresatów, to postanowienia zawierające sformułowania niejednoznaczne należy interpretować na korzyść ubezpieczonego (wyrok SN z dnia 24 marca 2004 r., I CK 471/03, niepubl.; wyrok SN z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1858/00, niepubl.).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.